

կը հոսանք, եւ կընան հիւանդութեամբ մեծ քանակ
կրել, ուստի առ այժմ միայն նստեցա՛ւ օգնելու
յանմէն առաւ: Ընդդիմէի յայն աս կողմէն պա-
րագի ելլելով, հիմա տրիշ յառաակագիծ մը շի-
նեց եւ փարիդի դահլճին ու Խաբանեայ տէրու
խեանց տաղարկեց, որով կը յուսայ որ աս եր-
կու աւերութիւնները կը հաւանքն ճեղական պա-
տերազմին մէջ մտնելու: Նոր յատակագիծն աս
է որ երեք աւերութիւնք միասին ճեղաց ծովե-
ղելքն քանի մը տեղեր զօրքով դրաւնէ եւ միշտ
ձեռքերն պահէն: Ճեղական ծովին մէջ ալ բու-
սիան ըլլալու չարի նաւատորմի մ'ունենան:
Ասով հարկաւոր չըլլար փեքինի կառավարու-
թեան հետ առաւորի գաշինը դնել, այլ զինուոյ
վարը բաւական կ'ըլլայ զանկալ խնայելէն ելլու
եւ ստիպելու որ իր երկիրներն ամէն օտար ազ-
դաց վաճառարաններուն բանայ: Գաղղիա աս նոր
տաղարկութեան դէմ որոշ պատասխան մը չի-
տաւաւ, այլ կը սպասէ Միաբանեայ տէրութեանց
ապրաւ սրտաստիանին: Բայց իրեն սուղ կը հա-
մարտի որ եթէ Աւստրիական զաշիճն աս ա-
ռաջարկութիւնն ընդունի, ինքը (Գաղղիա) ան-
տարբեր չիկրնար կենալ, այլ հարկ է որ ինքն ալ
Ընդդիմէի հետ միանայ: -- Եւ կողմանէ ալ
փութով մեծամեծ պատրաստութիւններ կը տես-
նուին որ Լորա Լիկինի (ճեղաց կայսեր իրկուե-
լու գեւազանի) ծածկոյ ելլելու, աստեան Անգղիա
ճեղական շիբուռն մէջ բաւական զօրութիւն մ'ուն-
ենայ, որպէս զի գեւազանին պահանջները կա-
րող ըլլայ պաշտպանել: Անգղիական կառավա-
րութեան մէկ խորհուրդն ալ ստիպող Գաղղիան
քաղաքը զօրքով դրաւնէ եւ միշտ իր ձեռքը պա-
հէլ է, որով կը յուսայ փեքինի արքունիքը խո-
նարհելուն: Ճեղաց գեւ' որո՞ծող ցամաքային
զօրաց նոր հրամանատար Էլյուսանէմ' զօրագետը
Աուէրի փայտն իր պաշտօնին տեղը դնաց:

— Գրամաւականին տուած փերին հաշտին
նայելով, իր դուրս տուած լիզմոդրամները
172,430 սղերին աւելցեր, իսկ պատրաստ սաւա-
կը 334,738 սղերին պահեր է:

ՕՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐՈՒԹԻՒՆ

Էնդիմէի նաւատորմը բոլորովն Չանազ
գալէի Նեղոսէն դուրս ելլելէն ետեւ, Բար-
ձրագոյն դուրս նշմանով հրամանատարին հրաման
խիստ արագ եւ անհրաժեշտ փոխել ատեն անկէ նա-
անցնելու թող չապ:

— Կանուրեան իշխանութեանց մէջ գրգռու-
թիւնն երթալով կը ստանկանայ: Միութեան
կողմն ելողները մեկ մասնաւոր ընկերութիւն
մը կազմէին, եւ մեծ զօրքով իշխանութիւն մը կը
ցուցնեն: Պր. Գալիքան Գաղղիական գործա-
կալն ասանց մեծ օգնութիւն կ'ընէ: Եւ որ միու-
թեան գեւ' խօսելու համարձակի, կը հարածուի
եւ միւս կողմնակցութեան կառավարութեանը կը
մտածուի: Բայց աս գրգռութիւնն աւելի վարա-
քիայի մէջ տառիկ է: Մոլաւիաեաց մեծ մասն
երկու իշխանութեանց բաժնետո՛ծ մնալուն կը
բաշխայ, որովհետեւ կը տեսնէ որ եթէ միու-
թիւնը զլուսի ելլէ, իրենը վաւաքներուն ապ-
պիտոր ընկճին:

— Կարաազի երկիրը գեւ' մի եւ նոյն փառ-
գաւոր վիճակի մէջ է: Կեորք Բեդրովի նոյն
տեղի ձերակուտին գահեկցին որն որ Ալեքանա
փոխած էր, աս սրբոր նորէն երկրին սահմաննե-
րը գնաց, որովհետեւ իր կողմն եղողներն իշխա-
նին տեղակալին գեւ' սպասեցան գիրք մ'առնի,
զորով ինքը կը ջանայ հանդարտեցնել: Ցանկոյ
իշխանին կողմանէ ալ իր տեղակալին խիստ ար-
տուկները եկան, որ ժողովրդեան հետ քաղաքու-
թեանը վարուի եւ խառնութեան առիթ չապ:
Հիմա ժողովրդեան մեծ մասն ուղածն աս է որ,
հիմա մեծ տէրութեանց զօրքակալներուն առ-
ջին ապագային ժողովք մ'ըլլայ եւ անոր մէջ բազ-
մութեան հաւանութեանն որոշուի Գալաատայի
Օսմանեան ուղիւն փերովն իշխանութիւնն

ընդունելու կամ ընդունելու ինքիւր: Ցանկոյ
իշխանը փարիդի մէջ կը ջանայ գաղղիական կա-
ռավարութեան միջնորդութեամբ ինքիւր իրեն
նպատակաւ կերպով մը լինցնել:

— Կաղմաթայի աւատարեան զօրաց հրամանա-
տար Մանուշ գորտպեան իր կառավարութեան
քանի մը դուրս զօրք ինքիւր, որպէս զի Գալա-
տայի սահմաններն աւելի եւս զօրացնեն, որով
հետեւ երկրին ներքայ վիճակը շատ վերաւ մեծ
խառնութիւն մ'առաջ կընայ ընկել, որով նաեւ
աւատարեան սահմաններուն բնակիչները կընան
փաս կրել:

ՃԵՆԱՍՏԱՆ

Ճեղաց պատերազմն առ այժմ հանգրաւու-
թեան վիճակի մէջ է, եւ երկու կողմանէ ալ
պատրաստութիւններ կը տեսնուին: Փետրուարի
10ին ճեղաց պաշտօնաններուն գլուխը Գալիքանի
կառավարին կոչուի կողմանէ հետեւեալ հրամա-
նագիրը խրկեց, որուն մէջ ճեղաց բանակը ըն-
թացքը յայտնի կը տեսնուի: Կայսերական արա-
տուիքը գահեկցին կողմանէ Գալիքանի փոխար-
քային բարձրագոյն հրամանաւ: Քեզի կարեւոր
լրեր ունիմ աւալու: Քու անդիմացի բարբարոսաց
յարձակման վրայ տուած տեղեկութիւնները կար-
գուցի, իւրոր պաշտօնեայք ատոր վրայ շատ զոյ-
րացան, եւ որոշեցին որ նոյն լրերը կայսեր ծա-
նուցանել: Չանազան ժամանակ եկած տեղե-
կութիւններն իր առջեւ դնելէն ետեւ, հա-
մեցաւ իր հզոր կամքը յայտնել, որ դուրս օտարա-
կան բարբարոսաց գեւ' ստորիկ պատերազմ մը
մընա, միշտ որ իրենց արժանաւոր պատիժն առ-
նուի. անկէ ետեւ եթէ իրենց ըրածին վրայ զու-
րում կը յուսնեն, իշխանութիւնները գաղթե-
ցնելու եւ նոյն օտարակոյնաց հետ նորէն վաճա-
ռականութիւնը յառաջ տանիս: Կայսեր աս հրա-
մանը նաեւ քու իշխանութեանդ տակն եղող
պաշտօնաւորներուն ալ ծանու:

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆՔ

ՔԱՐՈՅԱՆԱՆ ՎԵՊ

ԳԵՅԼԱՍԱՐԻ ՄԱՏՈՒԹՐ

(Ճեղաց կողմնակալն աւանդութիւն մը)

Ձ.

Վարժարանի որդիներ:

Երկուքն ալ մատան գրան առնին Եսաուեց
շնորհակալ ըլլալէն ետքը, ծերը յոգնած մա-
տան տղին նստարանի վրայ նստաւ, իսկ Կեորք
վար գեղ վաղէ: Մարդիկ չէին համարձակեր
տնիքնէն դուրս ելլել: Հապա փերայայինիւր
պատու հանդէսին դուրս կը նայէին՝ Գալիքան պատ-
մա իշխանը լսելու իմանալու համար: Կեորք՝ Կեղք,
եկէր, կը սրտար, ու փախալու բան չունի:
Գալիքան բռնուեցաւ ու մտածուք բանտարկուեցաւ:
Կեղին գառաւորը աս լսելով քանի մը քաջափրոս
մարդիկներով հոս գնաց. ու երկու կողման պա-
տու հանդէսին ներս նայեցան տեսան որ իրիպէն
գալիքան ներս է, ու կոտորած պատերէն ու պա-
տու հանդէսին վեր կը ցատէ: Եւ երբոր պղտիկ
պատու հանդէս մտնիլու: Նէ, մարդիկները վախ-
ցած եւ քաշուեցան:

Վա՛րք Եսաուեց ըսաւ. գառաւորը, Գալիքան տու-
գիւ բռնուած է: Հիմա ալ լսէ մէկ ու լսէ մեր
արքաները պարհոլ: Ենք: Բայց լսէ ինչպէս աս
բանը զլուսի հանցիլ, չէ՛մ կրնար ըմբռնել: Եւ
բունին ան զարմացած կեցած մարդիկներուն եղա-
ծը պատմեց: Կեղայի մարդիկները ապշած կ'ը-
նէին, ու կրնար հաւատալ որ այժմ մը Գալիքան
բունի եղեր: Գառաւորը նորէն փառք տուաւ Աւ-
տուեց ու ըսաւ. Հիմա անմիջապէս ձիաւոր
բանակը մը խաւրճեմ՝ ասպետին աս ուրախալ լու-
րը տանելու: Համար: Անշուշտ Վիլապուրիցի Աւր-

իւր ասպետը շատ պիտ'որ ուրախանայ: Բայց զու-
պղտիկ պատմած, Կեղն պէտք է որ հաւ մնա,
որպէս զի քեզի ինկած ստակը առնու: Միշտ
որ ստակը ձեռքը հասնի, եւ լսէ զքեզ ու լսէ
այժմ կը հոգաւ: պէտք է որ քեզի բուն մը
պակսի:

Կեղայիներէն մէկը անմիջապէս ձիաւոր գեղ
ի Վիլապուրի գնաց: Եսաուեց իր կնոջն ու որ-
դուին հետ դեռ նոր սկսին նստած էր: Եւ լուրն
ստանալուն պէս, անմիջապէս գանալի ու պատու-
ապաղը սկսանին վրայ նստիլ եւ ուրախութեան
օտք ելաւ ու սկսաւ գոչել: Ուրախաբար բանն
աս է, ասիկա ասն մին է- քաջ ու պատուաւոր
որսորդի մը համար: Պէտք է որ շատով հոս
երթնամ: Գոնրատ, ուրախացիլ, Կեղն ալ կրնա
մեկուկ վայ: Հրաման խաւրճեց որ շուտ մը ձիւրը
համաւուն ու բոլոր գեղին մէջ որս սիրողները ձիով
եւ կամ օտքը՝ փնաւորաւած պատրաստ ըլլան
ձամբոյ ելլելու: Իսկ խորվածը, ըսաւ, որսի մա-
խաղին մէջ դրէր, անիկա գաղանը սպաննելէն
ետեւ որսորդներու սովորութեան համաձայն կ'ու-
տնէր:

Ձիւրը համաւուն ու մարդիկները ժողովու-
րու վրայ եղած ատեն, ինք տակն բան մանրամասն
բանքերին պատմել տուաւ, եւ անոր պատմած
տակն շարունակ կը կանչէր: Եւ առաջ, շուտ
գեղեցիկ. փայլուն գաղանը սպաննելը մեծ զուար-
ծութիւն մը պիտ'որ ըլլայ:

Ինք ու իր հեծեալները ձի հեծան. իսկ մը
հետքերը մարդիկ ու օտքը՝ որչափ կարելի է
շուտ հետեւին գացին: Ուսկետը երբոր մտորան
հասաւ, Գեղայից ըրած խորին մեծարանաց հա-
ղիւ միտ կը դնէր, պղտիկ պատու հանդէսին մե-
կէն ներս նայեցաւ ու կանչեց. Ստոյգ է, ստու-
ղիւ գալիքան բունուկ է: Կեղաց մէջ այսպէս յար-
մար որս մը տեսած չէ՛մ: Եւ առ Գործողութիւնը
պէտք է սկսիլ: Հրաման տուաւ որ իր մարդիկ-
ները պատրաստուին:

Եւ ատեն դառաւորը մեծարանք առաւորին
մերձեցաւ խօսել սկսաւ. Ինձի պնդպէս կ'երեւայ
որ պէտք է գաղանը ներքը թողուլ որ տխրած
ըլլայ, եւ այսպէս տեսնելին ու աշխատութիւն
յանմէն առնուլ հարկ կ'ըլլայ եւ ու ալ մեկու մը
կեանքը փախցի մէջ կը դրուի:

Իսկ ասպետը արիւթիւմով մը պատասխանեց,
Ի՞նչ, զմեզ քեզ պէս տկար ու անզօր կը կար-
ծես: Չէ, չէ, իմ ձեռքով եւ աս նկատով պէտք
է որ սպաննուի ան գաղանը, քեզիս որ քաջ որ-
սորդի մը կը վայելէ: Ընկալի ինձի եւ իմ հալա-
տակացս բաւական փիշա հացոց: Եւ առ կարդի
մեկը, եւ ձեկմէ քաջերէն մէկը դուրս բանայ:

Որսորդին մէկը սեղով զինեալ դուրս բացաւ:
Բայց գալիքան գուրս ելլել չէր ուղիւ: Կը տեսնէ
անհեղափառ պիտ'որ չըլլայ: Եւ առ շունչը փռն
յարձակուին, ան ատեն ուղի շուղէ դուրս պէտք
է որ քայ: Իսկ ինք ասպետը զրան առնին քանի
մը քայլ հեռու շուրջեցաւ կեցաւ՝ լարած նե-
ար ձեռքը բռնած: Ընդ գալիքան դուրս ելլելը, աս-
պետը նետը քաշեց անոր բոց բերնին մէջ. ան-
միջապէս գաղանը սկսաւ թռիլ կորովի արեան
հեղեղ մը փոխել ու ասպետին ոտներն ունաւ
զին ինկած կը խորհար ու արունները կը թու-
թուէր: Ուսկետը ուրախութեանէն կը ցնծար ու կը
կանչէր. Եւ է աւագակոյ վախճանը: Ուրախա-
ցէր, ու վիլապուրիներու ու գեղերին ալ փայ
կանան ձիւրը խորհեցէր: Բոլոր որսորդներն
ու գեղայիքը հրամանը կատարեցին. ու սկսան ա-
նոր քաջութիւնը միշտ երկիրը բարձրացնել:

Իսկ մը բաղմութիւն մարդկանց, նոյն իսկ կա-
նայ: ու սղաք հոս եկան գալիքան տեսնելու, որն
որ ասպետին օտքին տակ երկնցած պատկած էր:
Եսաուեց սրտին ուրախութեանէն փրփոյն աստիճանի
մարդասիրութիւն կը ցուցնէր: Այսպէս չէ՛ մի,
կ'ըսէր, քանի որ Գալիքան կ'ապրէր, ինչ որ սույն
անոր չէր մերձենար, բայց մեղի պէս ասպետ-
ները միայն այսպիսի բանի մը կրնան յանգնել:

Եկեք, նայեցեք, սա գաղանին զարհուրելի բե-
րանք, սա արքաները, անոր մաղաղ մորթիք ու
սորապէս կարգի երկայնութիւնը: Ամեն ալ կը
դարձանային գաղանին հսկայութեանը ու ստղծարմ
քաջարարութեան զօրք, որուն ինքն ալ գոհ էր:
Կատարող անգիւն եկաւ ու ստղծարմ հոր-
ցոյց որ արդեօք Կէորդ խոստացուած դրամը
պիտի որ ընդունի: Այո, այո, պիտի որ ընդունի:
Ինքն էր որ աս գաղանը ինծի որս ընել առաւ,
եւ ևս այս պարծանքով գոհ էմ: Ինչո՞հ հետ
զայ, հիմակ անմիջապէս ոտակը կ'առնեմ անոր
վազել, թեպէտ ես իշխանին դրամասկանէն
ուշ պիտի որ ընդունիմ:

Կատարող աս յուրը Գէորդին բերաւ նէ,
Գէորդ զարձաւ ծերուն, ուրեմն այժմ քեզի բը-
լայ, բաւ, ու ասպետին գնաց. ծերունին ալ անոր
ընկերացաւ, ու ասպետին պատմեց անոր իրենց
ցուցուցած ծառայութիւնը, եւ բաց անկից այժմ
իսկն պարգեւէր: Ասպետը ծերուն երեսը նայե-
լուն պէս, զինքը ծանցաւ, ու կանչեց, Ինչպէս,
զուն տն քաջ զինուորի չես, որ աստեղք իմ ծա-
ռայութեանս մէջն էիր: Գէորդը ստուգիւ անկիւ
պատանի մըն է, որ իր այժմ կ'ուզէ քեզի տալ:
Բայց ես անոր վրայ քեզի ոսկի մ'ալ կու տամ,
իմ արեւուս ալ խմէ:

Կանխատ իր հայրը քիչ մը մեկզի տանելով
այսպէս խօսեցաւ. Բարի տղան ընդունած վարձ-
քը բուն երկրին իշխանը կու տայ: Բայց միշտ
ալ մեր կողմնէն բան մը որեւոր ենք ընել: Երբ
որ ես նոյն ծառին վրայ, պնդեմք մեծ նկատութեան
մէջ էի, ախա ըրի որ մեծ բարեգործութիւն
մ'ընեմ: Աս ուխտը գեա կատարած չեմ: Ինչպէս
կըլլայ թէ որ Գէորդին մարդ կով մը խարեւոյ
ըլլանք. անոր աստղը ես իմ խնայութեան պիտի
զէս կը վաճարեմ:

Ըստ աղէկ, բաւ ասպետն ու Գէորդը առ-
ջին կանչեց եւ անոր հետ պայտէս խօսեցաւ: Ու-
րոյցեալ գոն աս ծերունի զինուորին քաւ պոչ
արդեօք տուի, անոր համար ես ալ, Գոհանէս
ուրիշ Ախպարեկի, կ'առնեմ պատիւս պահել:
Խոստի մորդ իմ գոմէս կով մը տար. բայց աս
գիշեր իմ պղծակա պիտի որ միայն, վայր առաւ
կանուխ խոստացուած դրամն ալ քեզի կը վճա-
րեմ, եւ իմ Հելաւեօրայի կապալանս կուր բո-
մորդ կը տանի:

Արքին ասպետն ու իր որդին նորէն ձիաւա-
րելով դիմակ դարձան, ուր գիշերուան մութին
հասան: Առեկցիտ, ասպետին ոտմանք, իր գե-
ղեցիկ դարգարում խօսքը, վառուած կանխելին
քով նստած կը մտնէր: Երկուքն ալ անոր տան
պատահածները շատ կենդանի կերպով պատմեցին:
Եզնուտան անկիւնը խօսել սկսաւ ու բաւ. Ըս
պատմութեան մէջ ես ամենէն աւելի Գէորդայ
բարեպաշտութեանը, իր առ մայրն ունեցած սի-
րոյն ու խելո՞ծ ծերունւոյն ցուցուցած մարգարե-
ութեան հաճեցայ: Առեկեմ ան բարի աղան առա-
նել: Գանրատ, շուտով վայր գնաւ ու զինքը վեր
բեր, մինչեւ հիմակ եկած պիտի որ ըլլայ, եւ գու-
ցէ ալ վարը խաղի մը մէջ է:

Գանրատ վայր վազեց ու աղան հոն գտնելով
թեւէն բանած վեր բերաւ: Տիկինը շատ քող-
ջութեամբ Գէորդը ողջունեց, ու զինքը գոգեց
որ այսպէս առաւանդել խնայութեամբ վաճառ-
կած ստրկով մարդ այժմ գնած է, եւ մոյլն անոր
ալ հարկաւորութիւն չունենալով նոյնը խելո՞ծ
ծերուն պարգեւներ է: Ասկից կարը անոր խել
մը հարցումներ բրաւ. վասն զի կը յուսար որ
անոր մօրմէն, որն որ այսպէս բարի որդի մը կըլ-
լան է, շատ բան կրնայ սովորիլ: Եւ իրօք ալ
անոր առաւ պատասխաններուն վրայ շատ գոհ
ըլլալով, անոր մօրը շատ բարեւ խաւրեց ու զին-
քը թողուց որ երթայ:

Արքոր անկիւն գնաց, մայրը Գանրատին դար-
ձաւ ու լսաւ: Շատ կ'ուրախանամ որ գուն Գէոր-
դայ մօրը բու ստրկովդ օգնել կ'առնէ: Բայց
միայն թէ հորդ հետ տուի անպակ գացած ա-
նին ան գայլուն գեղքին մէջ աղէկ չործեցիր:

Բու ստրկովդ խօսելու ու անհետանալով ինչ-
կեանքը կորսնցրելէ կու սոր, եւ զիս ու հայրդ
մեծ արատն ինեան մէջ կը ձգէր, թէ որ Ետուած
մէջ չեմտնէր ու ամեն բան ի բարին չիդարձը-
նէր: Ըստ կը բազմամ որ գուն ալ աս աղքատ
տղան զրաւունքն ունենաւ, ան ժամանակը ա-
սոնք քեզի աւելի դարգ կու տան, քան ին-
չգեաներուդ վրայի անկները:

Գանրէն իր երկունք դարձաւ ու այսպէս խո-
սեցաւ. Հիմակ նորէն համոզուեցայ, որ ամենա-
հարկաւոր բան է կեւր աղքատ պնդել կրկնել որ
Աստուծոյ երկիւղն ունենան, իրենց ճակատը պա-
տուարի ու հնազանդ բրան, եւ ամեն մարդկան
մարդասիրութիւնն ու սէր յուրերէն: Արդեւ զի
աս բանս կարող ըլլան ընել, ամեն բանէն յա-
ռաջ պէտք են իրենց յոգաբարձեանքն ու մի-
տմանայր օրէնք սարմիլ: Զորք սիրաւ աղքատ
կը նմանի. անոր մէջէն գէշ խաւերն ու փուշերը
պէտք են նախ քաղուիլ, որպէս զի բարի սեր-
մանքն յաջողին ու աղէկ պտուղ բերեն: Աս բանս
ամեն տղայ համար հաւատարմութեան հարկաւոր բան
է. թէ գեղջուկի տնակին մէջ ու թէ քաղա-
քացւոյ մը զոյնին մէջ զարգացող տղոց համար.
թէ մանդաղ կրկնու. ու թէ նիւթի ու գրիչ դը-
ձածելու սահմանուած տղոց համար:

Ի՞նչ շարունակէ:

Բ Ս Է Ա Ր

Խալաֆին բարդակալան մարդ քննելով կը գտնէր
որ գեղեցիկ գեղեցիկ բարդակալան սկզբունքներ ու
պատուէրներ պակաս չէին: Ասոնցմէ ոմանք ժա-
մանակի ու տեղաց կարգաւ չէին ու ամեն տեղ
կրնան ի գործ դրուիլ եւ ոմանք ալ որոշ ժամա-
նակի ու պարագայի մը հետ կապուած են. աս
երկրորդ տնակի պատուէրները կրնան հինգի առ-
փափուիլ. ինչպէս Կարգութիւն կամ Լուսցումն,
Աղօթք, Պահք, Տառնորդ կամ Աղօթութիւն,
Աւատարմացութիւն ի Կէրք: Լուսցումն կամ
մարդութիւնը որն որ Զրեկցմէ առնուած է, երեք
տեսակ է. Ը. Լուսցումն (զուռ) ան մասերուն
ուստի որովայնը կը պարպուի. Բ. Լուսցումն (վա-
րա) զիցայ, բարկայ, ձեռայ ու օտից՝ աղօթքէն
յառաջ, որուն պարպելէն Ապտեօսի կ'ընեն. Գ.
Լուսցումն մեծ՝ բաղնիքի մէջ: Լուսցումն համար
ընդ պակասը ըլլայ՝ անոր տեղ կրնայ աւագ
կամ փոքի գործածուիլ. եւ աս եղանակ լուս-
ցումը ինչեւեմիւր կը կոչուի: Աղօթքի նկատմամբ
կրնայ բոլոր որ բոլոր երկրի վրայ տեղ մը այն-
պէս ձեռա ու շատ աղօթք ըլլաւ՝ ինչպէս մահ-
մատականց քով (կ'ենթագրուի որ օրինակ):

(Որուն մէջ հինգ անգամ աղօթք պիտի ըլ-
լայ. Ը. Կէսորուան աղօթք (արարելէն Զուհր,
պարսկերէն՝ Կէմաղի փելլին, տաճկերէն՝ Էջլէն
նամազը). Բ. Իննիս աղօթք (արար. Կար, պարսկ.
Կէմաղի տիկէր, տաճկ. Իքինսի նամազը). Գ.
Երկուան աղօթք (արար. Սալեհէն մաղդուր,
պարսկ. Կէմաղի շառ. տաճկ. Էջլամ նամազը). Դ.
Գիշերուան աղօթք (արար. Իշա, պարս. Կէմաղի
խեփթէն, տաճկ. Կաթուր նամազը). Ե. Լուսու-
տան աղօթք (արար. Կէճը, պարս. Կէմաղի օրմ-
տաւ. տաճկ. Սապահ նամազը): Ամեն միւսիմ աս
աղօթքներուն՝ մասնաւոր հրաւիրողի (միւհզլին)
մը ձեռք կը կոչուի: Աս կոչումը կամ հրաւիր
(էլան), որն որ միջիններու վրայէն կ'ըլլայ, պարզ
վառարանութիւններն են (ինչպէս՝ Ալլահ էքբէր
եւ այլն, հաւատոյ դաւանութեան հետ): Աստու-
տեանին մէջ կ'աւելցնեն նաեւ. "Աղօթքը քունէն
լաւագոյն է" (Կատարելութեան խաղը մէն Էնեկմ).
իսկ Էլեկեանք ասոր տեղ կ'ընեն "Աղէ եկայր
ամենէն տղէկ գործքին" (Հէյ տուի խաղը էյա-
մէլ): Աս պարիկ տարբերութիւնը երբեք մեծ
տրիւնայի կոխներու պատճառ եղած է: Իզանք
կարգաւորելէն ետեւ իւրաքանչիւր աղաւ է կամ
իր տունը, կամ հրապարակաւ, կամ միջինի մէջ
իր աղօթքը կատարելու. միայն ուրբաթ օրերը
պարտական է միջին երկուրդ, եւ նոյն օրը ժող-

վաճելու. օր ըլլալուն համար ճիւղաւ (չէմաւ,
ժողովումն, ասկից նաեւ ճամի, միլլիթ), կոչումն
է. եւ Կաթմաւ նոյն օրը մարդուս ստեղծման
յիշատակին համար հաստատած է եւ միանգամայն
քրիստոնեաներէն ու հրեաներէն տարբերութիւն
ունենալու համար: Ուրբաթ օրերը հասարակ ու
ընդհանրապէս աղօթք մ'ալ կ'ըլլայ, որն որ Կաթմ-
պէ կը կոչուի եւ քաղաքին համաձայն միայն նոյն
աղօթքին առեւն ամենեւին գործ մը պիտի չըլ-
լուի: Աս աղօթքին ամեն չափահաս արու պար-
տական է՝ եթէ աղաւ ու ուղղը վեճակի մէջ է.
նոյնը բարձր ձայնիւ խմունք կը կարգայ. միայն
քաղաքներուն մէջ նոյն իսկ թափաւորը կամ
սուլթանը անձամբ պիտի կարգայ՝ իրեն. յորդոյ
Կաթմաւին իմանութեան. բայց ԳՅՅէն ի վեր
Կաթմաւ Էլէն սկսած սուլթանին մէկ փոխա-
նորդը նոյն Կաթմաւին կը կարգայ ու Սուլթանը
պարտական է ներկայ դաւանելու: Կաթմպէն միայն
աստեղին արտանութիւն ունեցող միջիններու մէջ
կ'ըլլայ:

(Որստօրակալն ու շարաֆական աղօթքներէն
գատ՝ տարւոյն մէջ երկու տն կամ պայրում ու-
նին. սուլթանը որ երեք օր կը տեւէ՝ բաժանակն
ծառայողութեան կը յաջորդէ ու արարեքն Կա-
թմիթի կը կոչուի. իսկ երկրորդը Կարպան պոյ-
րամը, որն որ աւատարմացութեան ամեն մէջ
կու դայ ու շորս օր կը տեւէ: Աս ամենուրեք եր-
կուքին մէջն ալ սուլթ օրը միայն կրնանակն հոն-
դէս կ'ըլլայ, որ է հասարակ օրուան ըսած հինգ
անգամուան աղօթքը հէյ մ'ալ ընել տրեւը եւ-
լեւէն ժամ մը ետքը ու ետքէն Կաթմպէն կար-
պալ: Գուրպան պայրամին առջև օրը իւրաքանչիւր
իր տունը խոյ կամ էլ կամ ուղտ մը կ'աւելու ու
մէկ մասը անպատեց բաժնելու. պարտական է.
իսկ Կէրքէի մէջ բոլոր մահմադարանոց համար
խոյ մը կը դահուի: Պայրամներէն գատ կան բանի
մը յիշատակներ ալ, ինչպէս Կաթմաւ մասնին
առջև տասը օրերը մասնաւոր ընթերցանութեամբ
ու հանդիսութեամբ կ'անցնեն, մանաւանդ տաս-
ներորդ օրը (Աշուրէ կոչուի). իսկ Էլեկեանք նոյն
տասներորդ օրը կը ամեն իրեն. որ մահաւան
Էլեկէն Հիւսէին պոյրոյն. նոյն օրը ինտիլներ կ'ը-
նեն ու պատկան թատերական բաներ կը ձեռ-
ցնեն: Կաթմաւին ծննդեան (Կէլուա) յիշա-
տակը, իր երկնք ելելուն (Կիւրաճ) յիշատակն
ալ կը տեսուի եւ նոյնպէս ուրիշ ջերմեաներու
կան բաներ կը գտնուին:

Կաթմաւին ստեղ պայրամ պատուէրներէն
մէկն ալ որդմութիւն տան է. ընդհանուր աղո-
մութիւններէն գատ, մասնաւոր ստանալողի պէս
(Գէլեկաթմ) բան մը կոչ, որով իւրաքանչիւր
միւսին պարտական է իր ունեցածին քառասնե-
րորդ մասը աղքատաց բաժնելու:

Ի՞նչ շարունակէ:

Գ Ե Բ Ա Ր Ե Բ

Վիչ շատ իմացանք թէ ինչ է երկրորդականու-
թիւն ու ինչպէս կը ծնան յառաջ կու դայ եւ
թէ ինչպէս թեյի մը վրայէն կրնայ քուլել յա-
ստանալ ու հոսիլ եւ այսպէս երկրորդական հո-
ստմ մը ծնանիլ: Հետադրին մէջ երկրորդ գիտ-
նայու բան է թէ ինչպէս ըստած երկրորդական
գորութեամբ կրնայ նաեւ մագնիսականութիւն
յոսաւք դալ կամ երկրորդականութեամբ երկա-
թը մագնիս ըլլալ:

Իւրթեմ որն որ Գուրէնհանի մէջ բնագի-
տութեան վարպետ մըն էր, 1819ին գտաւ ու
ցուցուց որ երկրորդական գորութիւնը մագնիսին
զորութեան հետ ներքին յարաբերութիւն մ'ու-

